

VOZÁR, Jozef. Zakladatelia Právnickej fakulty Univerzity Komenského

Bratislava: Veda, 2022, 141 s. ISBN 978-80-224-1980.

Ladislav Vojáček*

Stoleté výročí si v nedávné době připomínala nejen naše univerzita a fakulta, ale také Komenského univerzita v Bratislavě a její právnická fakulta. Na rozdíl od našich oslav, které se koncentrovaly do roku přijetí zákona (č. 50/1919 Sb., kterým se zřizuje druhá česká universita), jenž byl ovšem zároveň rokem zahájení výuky, bratislavské oslavy se vázaly nikoliv k přijetí zákona (č. 375/1919 Sb. z. a n., kterým se zřizuje československá státní universita v Bratislavě), ale až k zahájení výuky v roce 1921 a vzhledem k epidemické situaci se koncentrovaly až do roku 2022. Součástí bratislavských oslav byly také oficiální i jiné publikační počiny. Těm oficiálním vévodí trojdílná monumentální práce širokého kolektivu bratislavských učitelů vedeného trojicí členů Katedry právních dějin a právně komparatistiky *Dejiny právnickej fakulty Univerzity Komenského*.¹ Přiřadit k ní můžeme kromě drobných statí zejména práci Martina Gregora *Historiografia rímskeho práva na Slovensku*² a zajisté i jeho práci napsanou spolu s prof. Jánem Svákem *Karol Plank. Dielo a doba*,³ i když se přímo k počátkům fakulty nevztahuje. Tou „jinou“ prací, kterou chci čtenářům našeho časopisu přiblížit, je práce absolventa bratislavské právnické fakulty, uznávaného autora publikací věnovaných především mediálnímu právu a současného ředitele Ústavu státu a práva SAV docenta Jozefa Vozára, sledující životní osudy, ale především bratislavské působení prvních šesti profesorů Právnické fakulty UK v Bratislavě.

Na úvod bych chtěl připomenout, že pro J. Vozára není recenzovaná práce ani zdaleka první publikací věnovanou předním osobnostem slovenského právnictví, takže k jeho charakteristice jsem vlastně měl ještě přidat, že je známým propagátorem historie slovenského právnictví. V Ústavu státu a práva totiž založil edici *Významní slovenskí právníci* a sám do ní přispěl monografiemi věnovanými Vladimíru Fajnorovi⁴ a jedné ze zakladatelských osobností

* Prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc., Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of the History of the State and Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: Ladislav.Vojacek@law.muni.cz / ORCID: 0000-0002-7654-0391

¹ Dosud vydané díly GREGOR, M., LYSÝ, M., MARTINCOVÁ, L. (eds.). *Dejiny právnickej fakulty Univerzity Komenského. I. Od roku 1921 do súčasnosti*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2022; GREGOR, M., LYSÝ, M., MARTINCOVÁ, L. (eds.). *Dejiny právnickej fakulty Univerzity Komenského. II. Katedry a ústavy. Rozhovory*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2022; GREGOR, M., LYSÝ, M., MARTINCOVÁ, L. (eds.). *Dejiny právnickej fakulty Univerzity Komenského. III. Profesori*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2023.

² GREGOR, M. *Historiografia rímskeho práva na Slovensku. Príbehy štyroch profesorov*. Praha: Leges, 2021.

³ GREGOR, M., SVÁK, J. *Karol Plank. Dielo a doba*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021.

⁴ VOZÁR, J. *Vladimír Fajnor*. Bratislava: Veda, 2017.

bratislavské právnické fakulty Augustínu Ráthovi.⁵ Jako spoluvedoucí autorského kolektivu se podílel také na tematicky příbuzné publikaci *100 rokov časopisu Právny obzor*.⁶ Tento přední slovenský právnický časopis, založený v roce 1917, totiž při vzniku univerzity a formování bratislavské právnické fakulty sehrál také významnou roli.

Relativně stručný text nejnovější práce J. Vozára je určený především pro širší právnickou veřejnost. Autor jej rozdělil na stručný Úvod, dvě kapitoly a Závěr. Přímo v textu jej doprovodil bohatou fotodokumentací, v níž vedle obrazového materiálu reprodukuje také řadu dokumentů z Archívu UK v Bratislavě. Mimo obligátních náležitostí odborných textů práce obsahuje přílohu s textem řeči prof. A. Rátha, přednesené při zahájení přednášek v roce 1921.

V první kapitole autor připomněl perzekuci slovenských právníků v bývalých Uhrách, založení Komenského univerzity a počátky materiálního a personálního budování její právnické fakulty. Zmínil také české a slovenské osobnosti, které se výrazně zasloužily o zrod univerzity (profesoři Jaroslav Vlček a Kristián Hynek, dr. Vavro Šrobár) a přiblížil problémy spojené s počátky samostatné právnické fakulty včetně potřeby postupného tlumení a ukončení existence nedávno předtím (1914) v Bratislavě, resp. Prešporku (též Pozsony, Pressburg), otevřené Právnické fakulty maďarské Alžbětínské univerzity. Hlavní pozornost ovšem věnoval zahájení výuky na fakultě (24. října 1921), studijnímu programu rozčleněnému na historickoprávní a pozitivněprávní studijní oddíl, jak to odpovídalo prvorepublikovým, přesněji recipovaným a částečně novelizovaným rakouským předpisům, které se uplatňovaly i na bratislavské fakultě, a konečně tomu, co se stalo hlavním předmětem jeho zájmu a zároveň a v dané chvíli představovalo velký problém – k personálnímu zabezpečení výuky na fakultě.

Logický závěr, že na fakultě fungující na Slovensku by měli vyučovat především slovenští učitelé, ještě umocňoval právní dualismus, tedy skutečnost, že v československém právu platném na území Slovenska zcela dominovalo recipované uherské právo, jehož originální maďarské zdroje byly naprosté většině českých právníků nesrozumitelné. Tato logika však v konkrétních slovenských poměrech selhávala. Rozvoj slovenského právnictví podstatně zbrzdila politika bývalých uherských vlád, bránících se přijímat do státních služeb osoby s politickým smýšlením nekorespondujícím s určující politickou linií jediného uherského národa. Pro uvědomělé Slováky tak nebylo místo v žádném odvětví veřejné správy, o akademické kariéře ani nemluvě. Před rozpadem monarchie se proto pro právníky hlásící se ke slovenské národnosti otevíraly v podstatě jen dvě cesty: buď se přestat hlásit ke slovenské národnosti, nebo se dát na dráhu advokáta.

Přesto několik slovenských kandidátů přicházelo v úvahu. Na Slovenku v dané době byli vědecky činní zejména Vojtech Tuka, který měl jako jediný zkušenost s vysokoškolskou výukou, a advokáti Augustín Ráth, Emil Stodola, Adolf Záturecký a Vladimír Fajnor. Habilitovaného V. Tuku, jenž se začal hlásit ke svému slovenskému původu, ovšem diskvalifikovala neznalost slovenštiny. Emil Stodola, který se věnoval především statistice, si v roce

⁵ VOZÁR, J. *Augustín Ráth. Prvý rektor Univerzity Komenského*. Bratislava: Veda, 2018.

⁶ OVEČKOVÁ, O., VOZÁR, J. a kol. *100 rokov časopisu Právny obzor*. Bratislava: Veda, 2017.

1922 zažádal o připuštění k habilitačnímu řízení, nakonec však svou žádost stáhl, a tak se před ním vysokoškolská kariéra zavřela. A. Záturecký se už před vznikem fakulty jako první Slovák etabloval na československém Nejvyšším soudu v Praze. Vladimíra Fajnora, který se v roce 1922 habilitoval a začal na bratislavské fakultě učit (a v roce 1936 se stal profesorem), J. Vozár jako možného kandidáta vůbec nezminil. Když se totiž rozhodovalo o personálním zabezpečení fakulty, vykonával funkci ministra pro sjednocení zákonů a organizace správy (ministra unifikací) v úřednické vládě Jana Černého, a proto nebyl jeho příchod na fakultu v dané chvíli aktuální. Nakonec tedy mezi šesti zakladateli zůstal jako jediný Slovák Augustín Ráth a bylo nezbytné sáhnout mezi české akademiky. A. Rátha tak doplnili čeští učitelé Karel Laštovka, Otakar Sommer, Emil Svoboda, Bohuš Tomsa a pozdější brněnský profesor Jan Vážný.

Těžiště práce tvoří šest oddílů druhé kapitoly s životopisnými studiemi o jednotlivých zakladatelích fakulty. J. Vozár své protagonisty seřadil podle abecedy a akcentoval jejich působení na bratislavské fakultě. Proto jsou nejobsáhlejší kapitoly věnované těm, kteří na fakultě působili nejdéle, naopak Janu Vážnému, který v roce 1927 odešel do Brna, jsou věnovány pouhé tři stránky textu a Emilu Svobodovi, který v Bratislavě působil ještě kratší dobu, jen o půlstránku víc. Obsáhlejší oddíly se zpravidla člení na Úvod, *Působenie na Právnickej fakulte Univerzity Komenského* (dále rozčleněné na funkcionářskou činnost a činnost pedagogickou a vědeckou), *Odhod z Právnickej fakulty Univerzity Komenského* a *Záver*. Ve výkladech o K. Laštovkovi autor před závěrem vyčlenil ještě dílčí část *Aktivity mimo právnickej fakulty Univerzity Komenského*. Stejnou část najdeme i v oddíle věnovaném A. Ráthovi, kde si autor navíc v samostatné části všímá i jeho životních osudů před vznikem Univerzity Komenského (*Aktivity pred a po roku 1918*). Struktura dvou stručnějších oddílů věnovaných E. Svobodovi a J. Vážnému je stejná a vedle úvodu a závěru ji tvoří jediný a vnitřně už nečleněný oddíl *Působenie na Právnickej fakulte Univerzity Komenského*. Všechny tyto dílčí odlišnosti v členění jsou opodstatněné, neboť plynou z povahy věci.

V prvním oddílu druhé kapitoly autor přibližuje životní osudy profesora správního práva Karla Laštovky. Napsal jsem, že části této kapitoly věnované jednotlivým profesorům jsou uspořádány abecedně. Ovšem pokud se zaměříme především na Právnickou fakultu bratislavské univerzity, i při jiném členění by K. Laštovkovi náleželo přední místo. Profesorský sbor sice prvním děkanem fakulty zvolil A. Rátha, ten však reálně vykonával tuto funkci pouhý měsíc, neboť brzy nastoupil zdravotní dovolenou a následně se z rozhodnutí akademického senátu stal rektorem univerzity. Zpočátku jej tedy zastupoval proděkan, kterým byl právě K. Laštovka, následně pak opakovaně zvolený děkanem fakulty a v následujícím roce v duchu prvorepublikové tradice proděkanem. Především na něm tedy ležela tíže organizace a řízení fakulty v prvních nelehkých měsících a letech. A také ze všech českých zakladatelů fakulty s bratislavskou fakultou asi nejvíc srostl, i když ji v roce 1939 opustil – konec konců – z vlastního rozhodnutí.

U A. Rátha, jmenovaného profesorem v oboru občanského práva, autor ocenil jeho publikační i jiné veřejné aktivity z doby, kdy ještě působil jako advokát, které ho kvalifikovaly k tomu, aby se uplatnil na univerzitě. Připomněl i to, že se v roce 1907 stal spolupracovníkem

Ottova slovníku naučného (heslo *Moderní ústava*). Docenturu, která byla předpokladem pro ustavení do profesorské funkce, získal v roce 1920 v Praze. Za svého působení na bratislavské fakultě se stal předsedou nově založené *Učenej spoločnosti Šafárikovej*, jejíž jádro tvořili profesori univerzity, a zastával i řadu dalších funkcí. Autor cituje V. Fajnora (s. 71), který o něm při příležitosti jeho šedesátých narozenin v *Právnom obzore* napsal, že „*zostane až do konca tým zápalistým, bojovným a večne mladým Staroslovákom v peknom smysle slova, akým bol od jakeživa*“, a B. Tomsu (tamtéž), pro kterého byl „*prvním slovenským právníkem, který usiloval o skutečnou a samostatnou vědeckou práci nezávisle na těch, kteří podlehlí odnárodnění*“.

Třetí v pořadí – romanista Otakar Sommer – byl s bratislavskou fakultou spojen nejen jako učitel, ale – podobně jako s brněnskou – i jako vnější organizátor. Z pozice úředníka Ministerstva školství a národní osvěty (MŠANO) vypracoval návrh zákona na zřízení Komenského univerzity a podílel se na přizpůsobení rakouských studijních předpisů podmínkám samostatné republiky i na formování prvního profesorského sboru fakulty (například Emil Svoboda v posmrtné vzpomínce na něj líčil, s jakým zápalem jej získával pro nástup do Bratislavy). Přísný učitel a zkoušející a vášnivý polemik se výrazně zasloužil o budování knižního fondu fakulty a o vznik *Sborníka Právnickej fakulty UK*. Se zjevným zaujetím se i později vrhal do téměř permanentních diskusí o nové koncepci studia na československých právnických fakultách. V době, kdy působil jako rektor univerzity (akademický rok 1927/1928), vznikly již zmíněná *Učená spoločnosť Šafárikova* a jí vydávaný časopis *Bratislava* a na fakultě *Ústav slovanských práv*, vedený právním historikem Rudolfem Rauscherem (snad je tu namíste připomenout, že byl švagrem brněnského právního historika Františka Čády). I když O. Sommer v roce 1928 přijal profesuru na pražské fakultě, kontakty se slovenským prostředím nepřerušil a nadále pracoval jako redaktor *Sborníka Právnickej fakulty UK* a časopisu *Bratislava* a zasedal v judičiálních zkušebních komisích. „*Vášnivý milovník života a životnosti*“ (Albert Pražák, citováno na s. 87) se dožil pouhých padesáti pěti let.

Jak jsem již uvedl, působení civilisty a právního filozofa Emila Svobody v Bratislavě bylo jen krátkou epizodou. Tak krátkou, že se například v *Antologii československé právní vědy* můžeme dočíst, že bratislavského „*úřadu se však vzdal a nenastoupil ho*“.⁷ Jak však J. Vozár dokládá, v Archivu UK v Bratislavě se lze přesvědčit, že se zúčastňoval zasedání profesorského sboru, tedy že v Bratislavě reálně působil. Na jeho krátké bratislavské působení ostatně vzpomínali i jeho kolegové v soukromém neprodejném tisku, který pro sebe vydali při příležitosti desátého výročí fakulty (a který by dnes možná jeho autora stál místo na univerzitě).⁸ Bohuš Tomsa – na rozdíl od E. Svobody – na bratislavské fakultě působil až do nuceného odchodu na sklonku roku 1938 (a „externě“ i po válce) a – na rozdíl od svých výše uvedených kolegů a stejně jako J. Vážný – se na ní zpočátku stal mimořádným profesorem, přesněji mimořádným profesorem právní filozofie (řádnou profesuru získal v roce 1926). Později si svůj obor rozšířil i o mezinárodní právo veřejné. Vedle právnické fakulty po jistou dobu přednášel i na filozofické fakultě. Jako právní teoretik plédoval za potřebu širšího

⁷ SKŘEJPKOVÁ, P. Emil Svoboda (2. 10. 1978 v Praze – 20. 8. 1948 v Praze). In: *Antologie československé právní vědy v meziválečném období (1918–1938)*. Uspořádala a sestavila P. Skřejpková. Praha: Linde, 2009, s. 317.

⁸ *Epitaf*. Jako soukromý neprodejný tisk vydala pro sebe a svoje přátele Graeca Bratislaviensis. Bratislava, 1931, s. 7.

vzdělání a budování mravní integrity právníků. J. Vozár poměrně obsáhle citoval část textu z roku 1927, v němž B. Tomsa mimo jiné uvedl, že „dobré právo může se státi špatným tím, že se s ním v životě nakládá špatně, právě tak jako mnohdy právo nedokonalé stane se v rukou právníků dobrých nástrojem, který dobře slouží prospěchu jednotlivce i společnosti. Právnické jest médium, které provádí syntézu práva a života, právník z práva činí živoucí organismus...“⁹

V kratičkém oddílu věnovaném mimořádnému (a od roku 1924 řádnému) profesorovi římského práva J. Vážnému se autor soustředil především na jeho vědeckou práci, zapojení do tzv. extenzí, jak se označovala popularizační činnost vysokoškolských učitelů, a připomněl i jeho tragický konec v koncentračním táboře v Mauthausenu.

Do velmi dobře napsané a čtivé práce se autorovi přece jen vloudily některé drobné nepřesnosti. Tak psal o neblahých zkušenostech „s rakúskou univerzitou v Praze“ (s. 12), když zřejmě myslel univerzitu s německou vyučovací řečí, která v Praze fungovala jak před rokem 1918, tak po vzniku republiky. Podobně když o několik stránek dál napsal, že A. Ráth „sa veľmi dôrazne postavil proti tomu, aby sa verejne nediskutovalo o takýchto problémoch, zo strachu z aktivit autonomistov“ (s. 16), a měl na mysli problémy provázející přípravu otevření univerzity, jistě nechtěl protestovat proti zdrženlivosti ve veřejném prezentování těchto problémů, tedy proti „nediskutování“, ale naopak proti veřejnému diskutování, neboť se obával, že tyto diskuse mohou ovládnout autonomisté. Neznalého čtenáře by také mohlo zmást, že ve vlastním textu psal „Jiří Hoetzl“, ale také (navíc ve spojení s editorstvím v Brně vydávaného *Slovníku veřejného práva československého*) „Juraj Hoetzl“ (s. 35). I když asi přesně citoval originální text, opravu si zasloužila v něm se nacházející chyba („venetia legendi“ místo venia legendi; s. 58).

To jsou však jen drobnosti, které nijak nesnižují hodnotu práce, která nesporně přispěje k propagaci historie právníckého vzdělávání v bývalém Československu. Pro nás je o to zajímavější, že se na budování právnícké fakulty v Bratislavě podíleli čeští profesori a že jedním z nich byl pozdější profesor brněnské fakulty Jan Vážný.

⁹ TOMSA, B. O filosofické výchově právníka. Bratislava. 1927, č. 3–4, s. 394.